

פרשת כי תבוא

מצוות ביכורים ומצוות וידוי מעשרות

הפרשה פותחת במצוות הבאת הביכורים: "והיה כי תבוא אל הארץ אשר ד' אלוקיך נותן לך נחלה וירשתה וישבת בה. ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ד' אלוקיך נותן לך ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ד' אלוקיך לשכן שמו שם" (דברים כ"ו, א'-ב'). **מדוע חוזר משה רבנו על מצווה זו והרי כבר נצטוונו עליה בספר שמות בפרשת משפטים?** (ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ד' אלוקיך" - שמות כ"ג, י"ט)

בפרשתנו מתחדש חלקה השני של המצווה- מקרא הביכורים - "וענית ואמרת לפני ד' אלוקיך ארמי אובד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט... וירעו אותנו המצרים ויענונו... וישמע ד' את קולנו... ויוציאנו ממצרים... ויביאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת..." (כ"ו, ה'-ט')- בעת הבאת הביכורים לכהן בבית המקדש, יש לומר את מקרא הביכורים שחוזר בפירוט על ההיסטוריה של העם כולו מ-"ארמי אובד אבי" עד "ויתן לנו את הארץ הזאת". זו מצווה נפרדת ושונה ממצוות הבאת הביכורים שמטרתה ללמד אותנו שיש לספר על חסדי הקב"ה בשעה שאנו מביאים את בכורי אדמתנו.

התורה חוזרת על מצוות הבאת הביכורים בתחילת הפרשה כדי ללמד אותנו את מצוות מקרא ביכורים. **אם מצוות מקרא ביכורים היא חלק מהותי ממצוות הבאת הביכורים, מדוע אינה מופיעה כבר בפרשת משפטים שבה צוינו לראשונה על מצוות הבאת ביכורים? מדוע צריך בפרשתנו לחזור על מצוות הבאת הביכורים כדי לחדש וללמד אותנו את מצוות מקרא ביכורים?**

את אותה שאלה נשאל לגבי המצווה השניה בפרשתנו מצוות וידוי המעשרות: "כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך ושבעו" (כ"ו, י"ב) - זה החלק הראשון של המצווה. ואז מגיע מיד החלק השני של המצווה: "ואמרת לפני ד' אלוקיך ביערתי הקודש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצוותך אשר צויתני..." (כ"ו, י"ב-י"ג)

החלק הראשון כבר מופיע בפרשת ראה כשצוינו על מצוות מעשרות ("עשר תעשר את כל תבואת זרעך... דברים י"ד, כ"ב) וחוזר על עצמו אצלנו בפרשה בשביל ללמד אותנו את וידוי המעשרות. **מדוע החלק של וידוי המעשרות אינו מופיע כבר בפרשת ראה שבה צוינו לראשונה על הפרשת תרומות ומעשרות? מדוע צריך בפרשתנו לחזור על מצוות מעשרות כדי לחדש וללמד אותנו את מצוות וידוי מעשרות?**

תופעה זו חוזרת על עצמה גם במצוות זכירת עמלק שנמצאת בסוף הפרשה הקודמת (כי תצא). החלק הראשון של המצווה בסוף פרשת כי תצא הנו מצוות מחיית עמלק ("והיה בהניח ד' אלוקיך לך מכל אויבך מסביב... תמחה את זכר עמלק... כ"ה, י"ט") שמופיעה כבר בספר שמות מיד בסיום המלחמה עם עמלק ברפידיים ("מחה אמחה את זכר עמלק"), והחלק השני שמופיע בסוף הפרשה הקודמת ולא מופיע בספר שמות, עוסק בזכירה האקטיבית "זכור את אשר עשה לך עמלק" (לא רק לא לשכוח באופן פסיבי). **מדוע בשלושת מצוות אלו התורה מחכה כל כך הרבה זמן עם החלק השני שלהן? מה התורה רוצה ללמד אותנו?**

3 מצוות אלו נאמרות בזמן הכניסה לארץ בעת "הניח ד' אלוקיך לך מכל אויבך מסביב". התורה רוצה ללמד אותנו שבשעה גדולה זו יש פחדים וסיכונים ובעיקר כיצד ניתן להתמודד איתם. הפחד הראשון- כשעם ישראל נכנס לארץ ישראל, הארץ לא נשאר אדישה ומתחילה לפרוח ולהצמיח כל טוב לקראתנו. מה חש עם שמגיע למדבר ותוך מספר שנים הופך אותו לגן פורח? הוא עלול לחוש בקלות תחושה של "כוחי ועוצם ידי" ולשכוח מאין בא ולאן הולך.

דרך ההתמודדות- התורה מצווה על החקלאי לקחת את ראשית עמלו, לעלות איתו לירושלים ולהצהיר בקולי קולות: "זה לא שלי ריבונו של עולם, זה שלך! נכון שאני זרעתי, דישנתי והשקיתי אבל אני לא במרכז. זה

שאני זכיתי להיכנס ואבותי לא, זה לא בגלל שאני מוכשר או טוב מהם אלא בגלל שאני חלק ונין של אותו "ארמי אובד אבי... שירד למצרים.

הפחד השני- מה קורה לאותו אדם שהעלה ביכורים, יודע את עברו ומרגיש חלק מההיסטוריה של עם ישראל? מה קורה לו בשנה השלישית שהוא כבר מבוסס היטב ויושב תחת תאנתו, האם הוא זוכר ומחובר בפועל לגר, ליתום ולאלמנה ולשאר הנזקקים? בפרשת ראה במדבר אין צורך לדאוג להם הקב"ה דאג להם, הבעיה והחשש הוא כאשר תבואו אל הארץ.

דרך ההתמודדות- תרומות ומעשרות, דאגה לנזקקים ובשנה השלישית וידוי מעשרות – מעין "חשבון נפש" האם באמת דאגתי לנזקקים או שאני יותר מידי מכונס בתוך ביתי!
הפחד השלישי- פחד זה אינו קורה מיד עם הכניסה לארץ או בשנה השלישית, אלא מתחיל להתפתח כאשר יש רגיעה עם האויבים מסביב (בעת "הניח ד' אלוֹקִיךָ לך מכל אויבך מסביב") ואז יעלה הרצון להיות קצת יותר אוניברסאלי ולהצטרף לקבוצת העמים מסביב- זה לגיטימי אבל החשש הוא מפני הרצון לשכוח את העבר ולשכוח את "אשר עשה לך עמלק" כדי לפתוח איתו דף חדש. ברפידים בשיא המלחמה עם עמלק שרצה למחוק אותנו כשרק יצאנו מותשים ורצוצים אחרי 210 שנות עבדות במצרים- לא היה צורך לצוות על זכירת עמלק- הרגשנו את נחת זרועו בגוף ראשון. החשש הוא מה יקרה בשעה שנגיע לעצמה צבאית ורגיעה ביטחונית האם נזכור או שלרגע נשכח ונרחם על עמלק?
דרך ההתמודדות- לא רק לא לשכוח (פסיבי) אלא גם לזכור באופן אקטיבי.

עבדו את ה' בשמחה

המקור למצוות השמחה בתורה נמצא בתחילת פרשתנו (דברים כ"ו, י"א): "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלוֹקִיךָ ולביתך". גם בתהילים נאמר: "עבדו את ה' בשמחה בואו לפניו ברננה" (ק', ב'). כלומר יש עניין מיוחד לעבוד את ה' בשמחה. בספר דברים כ"ח, מ"ה-מ"ז מלמדת אותנו התורה נקודה מאד חשובה ומפתיעה: " ובאו עליך כל הקללות האלה... תחת אשר לא עבדת את ה' אלוֹקִיךָ בשמחה ובטוב לבב מרב כל". כלומר הקללות באות לא בגלל שלא עבדנו את ה' אלא בגלל שלא עבדנו את ה' בשמחה! **כיצד פסוק זה מסתדר עם פסוק נוסף בספר דברים פרק כ"ח פס' ט"ו שבו נאמר: " והיה אם לא תשמע בקול ה' אלוֹקִיךָ לשמור לעשות את כל מצוותיו וחוקותיו אשר אנוכי מצווך היום ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך".** כלומר מפסוק זה רואים שהקללות באות בגלל אי קיום מצוות התורה ולא בגלל חוסר שמחה! גם לגבי החטאים שגרמו לחורבן בית ראשון ושני מוזכרים שנאת חנם, גילוי עריות ושפיכות דמים אך לא מוזכר כלל חטא כלשהו בגין חוסר שמחה.

על מה בדיוק באות הקללות? האם על החיסרון בשמחה או על ביטול עבודת ה'? האם העדר שמחה הוא כה חמור עד אשר בגללו באות כל הקללות האמורות בתורה? מה הסכנה בחסרון השמחה בעבודת ה'? מה חשיבותה של מצוות השמחה ומדוע יש עניין מיוחד לעבוד את ה' בשמחה? כיצד ניתן לחייב אדם להיות בשמחה והרי זה דבר המסור ללב שנובע מהרגשה פנימית של האדם- כיצד ניתן לצוות על הרגש?

התורה מצווה את האדם להתבונן בשפע שנתן לו הקב"ה ולשמוח בו. על ידי התבוננות זו יכול האדם להרגיש את אהבת ה' כלפיו ואת ההשגחה הפרטית עליו ומתוך כך יכול להגיע להכרת הטוב ולקיים את מצוות ה' בשמחה. בעניין זה כתב הכוזרי שאסור לאדם להפריז במידת היראה שעלולה לגרום לאדם ייאוש ופחד שימנעו ממנו להיות בשמחה ואז לא יוכל לשבח את ה' על כל הטוב שגמל איתו. אדם שחי בפחד לא יוכל לשבח כיוון שהשבח הולך אחר השמחה. לפיכך אמרו בזהר שכל עבודת האדם לפני הקב"ה צריכה להיעשות בשמחה. השמחה מראה שאנו מרגישים ומבינים שבורא עולם הוא אבינו מלכנו החפץ בטובתנו ודואג לכל מחסורנו, ובכך מעידה על הקשר החזק והבל ינותק שלנו כעם ה' מבורא עולם שדואג לצאנו. השמחה גורמת לנו לרצות ולהתקרב כל הזמן לקב"ה שרק דואג לנו, ומחזקת את הקשר בין הקב"ה לעם ישראל.

מאידך, כאשר ישראל אינם שמחים בעבודת ה' יש בכך ראייה שאין הם מכירים במעלתם הגבוהה כבניו של הקב"ה ואין הם חשים קשר אמיתי לאבא שבשמיים ולכן אף על פי שבפועל הם מקיימים מצוות, עיקר הקשר

פגום וזה החטא הגדול שנתבעים עליו בתוכחה. כאשר אוהבים מישהו, אפילו עבודה קשה נעשית בחשק, בהתלהבות ובשמחה גדולה. כאשר לא אוהבים, העבודה נעשית מתוך כפייה וחסר רצון. קשר פגום סופו שייפרם בהזדמנות הראשונה. לפי הנ"ל ננסה להסביר את מה ששאלנו לגבי הסתירה בין הפסוקים. זה נכון שהקללות באות על ביטול עבודת ה' ואי קיום המצוות, אך הסיבה ושורש הדבר היה בגלל שלא שמחו בקיום המצוות ובעבודת ה' ואז כאשר עבודת ה' לא הייתה בשמחה (כיוון שלא הרגישו את הקשר לאבא שבשמיים), התוצאה הישירה הייתה רפיון הקשר עם הקב"ה וזלזול במצוות. כנ"ל לגבי חורבן בית המקדש, עיקר העונש היה בשל חטאי העם אך הריחוק מהקב"ה נבע בשל חוסר השמחה. זה בדיוק משמעות הפסוק שנאמר בתוכחה: "כי לא שמרת בקול ה' לשמור מצוותיו וחוקותיו... תחת אשר לא עבדת את ה' אלוך בשמחה ובטוב לבב מרב כלי". כלומר כיוון שלא עבדת את ה' בשמחה ולא התבוננת לראות את אהבת ה' ואת קרבתו אליך בכך שנתן לך שפע ברכה עד בלי די, נוצר מצב חדש שהינו תוצאה ישירה שבו "לא שמעת בקול ה' אלוך".

פרשת הקללות - בפרשתנו משה רבנו עושה תפנית רצינית. הטון האבהי והמלטף מתחלף לטון קשה ומאיים. משה רבנו ממטיר על בני ישראל קללות נוראיות שינחתו עליהם, במידה ולא ישמעו בקול התורה. "ארור אתה בבואך וארור אתה בצאתך... ידבק ד' בך את הדבר... והיית לזעווה לכל ממלכות הארץ... והייתה נבלתך למאכל לכל עוף השמיים... והיית ממשש בצהריים כאשר ימשש העיוור באפילה... (דברים כ"ח, ט"ו-ס"ח). המשפט המסיים את הקללות: "אלה דברי הברית אשר ציוה ד' את משה לכתוב את בני-ישראל (דברים כ"ח, ס"ט). הקללות המתוארות אינן התקפת זעם של מנהיג זקן טרם מותו, אלא הן סעיפים בברית שנחתמה בין עם ישראל לאלוהיו ולתורתו. הברית תובעת נאמנות קיצונית של הצדדים החתומים עליה. אי קיומה הרי היא כשבירת מסגרת והפרת האיזון הגוררת אחריה שובל של בעיות וצרות רבות. הברית תלויה כולה בבחירתו החופשית של עם ישראל. אם ילך בדרך הנכונה יזכה לכל טוב הארץ, אחרת פרשת הקללות ממתנה בשער... ברית זו תקפה כאחד מחוקי הטבע. מי שחפץ בחיים חייב להישמע לחוקי הטבע למען קיומו. כמו שאדם לא יכול לשתות רעל ולטעון אח"כ היכן הצדק ומדוע מגיע לו לסבול, כך לא יוכל יהודי לטעון נגד הברית בין הקב"ה לבני ישראל בשם הצדק והזכות. צריך לדעת את החוקים המוסריים וההיסטוריים כדי להתקיים. תולדות עמנו הן סיפור ההתגשמות של קללות הברית הזאת. מציאות חיינו "התיישרה" בהתאם לדרישת הפסוקים הנוראים הללו. כאן נולדה ההיסטוריה המיוחדת של עם ישראל. זו נקודת הפלא הגורמת השתאות למרות הכאב הנורא.

כל מה שעבר על עמנו בכל פזורות גלותו נחזה מראש בפרשה זו, במילים בהירות שאינן משתמעות ל-2 פנים! ולהלן מספר דוגמאות:

1. פזור בין האומות – אין ארץ שלא הגענו אליה במרוצת הגלות הארוכה. היהודים הגיעו לכל פינה בעולם לטוב או לרע. "היהודי הנודד" הוא מושג בינלאומי.

וכך מבשר לנו הפסוק: "והפיצך ד' בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ" (כ"ח, ס"ד)

2. אנטישמיות – טובי ההוגים ניסו ומנסים להבין את פשר התופעה ומקורותיה, אך לשווא. חוסר ההיגיון בתופעה זו הינו דומיננטי. בארץ אחת שונאים יהודים כיוון שהם מתבדלים מהאוכלוסייה ובארץ שנייה שונאים יהודים כיוון שמתערים באוכלוסייה ותופסים את המשרות הכי טובות.

מה מבשר לנו הפסוק?

"והיית לשמה למשל ולשנינה בכל העמים אשר ינהגך ד' שמה (כ"ח, ל"ז). פירוש הפסוק הוא שכל הרואה אותך בין הגויים ישום (ימלוד) עליך, ימשול בך, וידבר עליך ("לשנינה"- לשון ושיננתם).

3. רדיפות, השמדות – לצערנו, לא חסרות דוגמאות, גירוש ספרד, מסעות הצלב, השואה ועוד הרבה.

מה מבשר לנו הפסוק?

"ובגויים ההם לא תרגיע ולא יהיה מנוח לכף רגליך... והיו חייך תלויים לך מנגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בחיך. בבוקר תאמר מי ייתן ערב ובערב תאמר מי ייתן בקר..." (כ"ח, ס"ה-ס"ז).

4. הישרדות – אלפי שנות ייסורים, גזירות ורדיפות שמחקו עמים גדולים מעל במת ההיסטוריה,

לא הכחידו אותנו בניגוד לכל הסתברות וחוקיות היסטורית.

מה מבשר לנו הפסוק?

”ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם, להפר בריתי אתם, כי אני

ד' אלוקיהם (ויקרא כ"ו, מ"ד). כלומר למרות שנהיה בגלות, הקב"ה לא ימאס בנו וימשיך לקיים

את הברית עם עמו ישראל לנצח.

מדוגמאות אלו ניתן לראות שכל מה שעבר על עמנו נחזה מראש ובצורה ברורה. לא נותר לנו אלא להתפעל

מהאמת המדויקת ומהתיאום המושלם בין הפסוקים למציאות.

פרשת הקללות, מופיעה גם בסוף ספר ויקרא בפרשת בחוקותי (ויקרא כ"ו, י"ד-מ"ו), מדוע היה צריך לחזור על פרשת הקללות פעם נוספת בפרשתנו? מה ההבדל בין הקללות בפרשת בחוקותי לקללות שאצלנו

בפרשה? מדוע בפרשתנו הקללות הן בלשון יחיד ובפרשת בחוקותי הן בלשון רבים? האור החיים הקדוש

(רבי חיים בן משה אֶבְרָהָם יְטָר 1743-1696) מסביר (פרק כ"ח פסוק מ"ז בפרשתנו) שיש צורך לחזור על

הקללות למרות שכבר הופיעו בפרשת בחוקותי, כיוון שהקללות בפרשת בחוקותי נאמרו לכלל ישראל (לשון

רבים) ואז יכולנו לחשוב שמקבלים עונש רק אם כולם לא בסדר, לכן חוזרת התורה בפרשתנו על הקללות

בלשון יחיד כדי ללמד אותנו שיש אחריות גם ליחיד שיישא בתוצאות, ללא קשר לכלל ישראל אם הם בסדר

או לא.

מדוע בפרשת בחוקותי יש נחמה (ויקרא כ"ו, מ"ד-מ"ו) ובפרשתנו אין?

הרמב"ן מסביר שהקללות בפרשת בחוקותי הן כנגד חורבן בית ראשון ולכן יש נחמה כיוון ש-70 שנה לאחר

חורבן בית ראשון חזרנו לארץ. לעומתן הקללות שבפרשתנו הן כנגד חורבן בית שני שעד היום אנו בגלות ולכן

אין נחמה.

האור החיים מסביר שגם בפרשתנו מופיעה נחמה אך צריך לדעת לאתר ולזהות היכן היא מתחילה. לדבריו,

הקללות שייגעו יהיו ליחידים אך עם ישראל – כעם, ישאר לנצח ולעולם לא יכחד. הנחמה היא בפרשות

הבאות כאשר בני ישראל יהיו מצוים על החזרה בתשובה ואז יכופר להם ויחזרו לארצם.

מדוע בפרשת כי תבא יש כמעט פי 2 יותר קללות מאשר בפרשת בחוקותי?

משל למלך שציוה לזרוק סלע ענק על מי שיפר את גזרתו. לימים נתגלה שבנו של המלך הפר את גזרתו. המלך

לא ידע מה לעשות וכיצד יוכל להציל את בנו. חכמיו יעצו לו שירסק את הסלע הענק ואז כשיזרוק על בנו גם

יקיים את גזרתו וגם יוכל להציל את בנו שאולי קצת יינזק אך לא ימות. **בפרשתנו יש הרבה יותר קללות**

כיוון שאבן גדולה שמחלקים אותה לרסיסים קטנים, הרבה פחות קטלנית.

יהי רצון שנזכור את הברית הנצחית ביננו לבורא עולם שהיא סוד קיומנו, נדע להכיר תודה ולהיות תמיד

בשמחה.

שבת שלום,